

UNIVERZA
V LJUBLJANI

FDV

Fakulteta
za družbene vede

Priporočila za krepitev ekonomske demokracije v Sloveniji

**Pripravili študenti in študentke študijskega programa
Politologija – Primerjalne javne politike in uprava,
v sklopu predmeta Uvod v primerjalne politike.**

Študijsko leto 2023/2024.

Študentke in študenti na podlagi metod primerjalnih politik oblikovali priporočila za krepitev ekonomske demokracije v Sloveniji

V okviru razvojnega stebra financiranja (RSF) smo v zimskem semestru študijskega leta 2023/2024 izvedli projekt na raziskovanju utemeljenega kurikula z naslovom »Ekonomska demokracija v demokracijah«. V projektu so sodelovali študenti in študentke študijskega programa Politologija – Primerjalne javne politike in uprava, in sicer v sklopu predmeta Uvod v primerjalne politike.

Pojem ekonomske demokracije je precej nedoločen, odvisno od discipline je obravnavan zelo različno; politične znanosti ga na primer obravnavajo z vidika participacije pri odločanju v navezavi na teorije pravičnosti in podobno; ekonomske znanosti ga na primer obravnavajo z vidika sodelovanja pri upravljanju ter udeležbe pri dobičku (npr. teorija agenta) ali z vidika ekonomičnosti krepitev ekonomske demokracije (npr. *trickle-down* hipoteza); organizacijske vede in teorije managementa ga na primer obravnavajo z vidika večanja motiviranosti zaposlenih, če so le-ti hkrati solastniki in soupravljalci podjetja (npr. *workplace democracy*); aktivistični raziskovalci ga umeščajo v teorije in prakse alternativnih družbeno-ekonomskih sistemov (*parecon, degrowth theories* ipd.).

Kar se tiče javnih politik v Sloveniji, resorno področje ekonomske demokracije ni jasno določeno, pristojnost za področje je razpršena med ministrstvi (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, Ministrstvo za solidarno prihodnost, Ministrstvo za kmetijstvo in prehrano, Ministrstvo za javno upravo idr.). Ekonomska demokracija se v različnih zakonih pojavlja zgolj delno ali v zametkih, pogosto gre za stare »pozabljene« zakone, medtem ko celovite javne politike na tem področju ni, prav tako pa je vključevanje civilnodružbenih organizacij v priprave javnih politik na tem področju sporadično, nestrukturirano in netransparentno.

Ob vsem tem je stalno na preizkušnji teza, da je ekonomska demokracija zgolj aplikativni vidik in eno od mest manifestacije politične demokracije; če namreč demokracija pomeni sistem upravljanja javnih zadev skozi takšne instrumente in procese, ki omogočajo svoboden izraz volje ljudi (gre za vprašanje distribucije moči/oblasti), in če ekonomska demokracija pomeni sistem, kjer ljudje sodelujejo pri lastništvu in odločanju o dobrinah v svojih skupnostih (odločajo pri produkciji, distribuciji in potrošnji dobrin in gre torej za vprašanje distribucije ekonomske moči/oblasti), potem je takšna teza smiselna in kliče po preverjanju, ne daje pa enoznačnih odgovorov. Temu sledi logično podvprašanje, ali ni politična demokracija v praksi v veliki meri zaobidena, če ekonomska demokracija ni udejanjena, saj politična demokracija dopušča ali celo spodbuja koncentracijo ekonomske moči.

V projektu na raziskovanju utemeljenega kurikula »Ekonomska demokracija v demokracijah« so študentke in študenti s svojim raziskovanjem zato naslovili predvsem dve točki:

- primerjavo različnih demokratičnih instrumentov in procesov v ekonomski demokraciji in v politični demokraciji in v kontekstu primerjave med različnimi državami ter
- vprašanje umeščenosti ekonomske demokracije v javne politike Sloveniji ter v navezavi na javne politike EU na tem področju.

Za raziskovanje tematike so bili uporabljeni pristopi in metode primerjalne politike. Raziskovanje se je začelo na osnovi raziskovanja ključnih konceptov in vidikov ekonomske demokracije (sodelovanje pri upravljanju javnih dobrin, soupravljanje v gospodarskih družbah, delavsko lastništvo in delničarstvo, socialna ekonomija, združništvo, participativni proračun v občinah in javnih zavodih, soupravljanje v javnih zavodih, premoženjska in dohodkovna (ne) enakost ipd.) ter demokratičnih instrumentov in procesov v ekonomski demokraciji (demokratična organiziranost, volilna pravica, participacija v produkcijskih procesih, udeležba pri dobičku, solastnina in skupnostna lastnina oziroma *commons*, delavsko predstavništvo, posvetovanje, informiranje, transparentnost, (so)odločanje, nadzor itd.). Sledilo je primerjalno raziskovanje teh instrumentov in procesov glede na instrumente in procese politične demokracije, ki jih študenti pri predmetu spoznavajo že sicer, ter primerjava z nekaterimi drugimi demokracijami v EU in v svetu. Sintezi ugotovitev je sledila priprava javnopolitičnih priporočil za krepitev ekonomske demokracije v Sloveniji. Študentke in študenti so raziskovanje izvajali v osmih skupinah in izdelali povzetke javnopolitičnih priporočil (*policy briefs*), predstavljenih v nadaljevanju tega poročila, in sicer na naslednje tematike:

1. Delavska participacija (primerjava Slovenije, Danske in Velike Britanije): elementi delavskega soodločanja so v zakonodaje v primerjanih državah umeščeni na različne načine, še posebej glede stopnje zavezujočnosti; na podlagi analize teh primerov so razvita priporočila za izboljšanje slovenske zakonodaje v smeri krepitve *de facto* delavske participacije.
2. Ekonomska demokracija v javnem sektorju (participativni proračun): uvajanje participativnega proračuna v občine po Sloveniji je v zadnjih letih v porastu, na podlagi teh izkušenj ter globalnih in lokalnih analiz so razvita priporočila za izboljšanje javno političnih pogojev za uvajanje, izvajanje in spremljanje participativnega proračuna v občinah.
3. Ekonomska demokracija v neprofitnih organizacijah (primer Zveze tabornikov Slovenije): društva so po pravni obliki ena najbolj demokratičnih organizacij, vendar je kljub temu *de facto* demokratično soupravljanje v društvih pogosto šibko. Na podlagi primerjave demokratičnih procesov v regijskih društvih (vodih) Zveze tabornikov Slovenije so izdelana priporočila za krepitev demokratičnih procesov v zvezi društev.

4. Ekonomska demokracija v sektorju socialne ekonomije (primerjava združništva v Sloveniji in na Hrvaškem): eden od ključnih elementov socialne ekonomije je demokratično soupravljanje, ki je med vsemi oblikami organizacij socialne ekonomije še najbolj razvito v zadrugah kot članskih organizacijah. Na podlagi primerjave združništva v dveh državah so razvita priporočila za krepitev demokratičnih procesov soodločanja članov v zadrugah.

5. Ekonomska demokracija v kontekstu ciljev trajnostnega razvoja SDG (primerjava Slovenije in Danske): koncept ekonomske demokracije je posredno prisoten v več ciljih trajnostnega razvoja, še posebej pa v ciljih 8 (Dostojno delo in gospodarstvo) in 10 (Zmanjšanje neenakosti). Na podlagi primerjave držav so pripravljena priporočila za izboljšanje doseganja ciljev 8 in 10 za Slovenijo skozi krepitev ekonomske demokracije.

6. Ekonomska demokracija v kontekstu platformne ekonomije (platformno delo): platformne ekonomije so nove oblike organiziranja dela, ki se odmikajo od tradicionalne delovnopravne regulacije zaposlovanja. Na podlagi primerjave z regulacijo platformnega dela na ravni EU so pripravljena priporočila za regulacijo platformnega dela v Sloveniji, tudi skozi krepitev ekonomske demokracije.

7. Delavski odkupi podjetij (primerjava z Italijo in Španijo): v Sloveniji skoraj ne poznamo primerov, ko ob upokojitvi lastnikov ali ob prodaji podjetja kot kupci podjetja vstopijo zaposleni v tem podjetju. Na podlagi primerjave z dvema državama so pripravljena priporočila za ukrepe podpore delavskim odkupom v obliki delavskih zadrug v Sloveniji.

8. Vloga skupnostnega upravljanja pri trajnostnem upravljanju vodnih virov (primerjava Slovenije in Švedske): problematiko slabega upravljanja skupnostnih virov (*commons*) zaradi pomanjkanja oziroma razpršitve odgovornosti v skupnosti je mogoče reševati skozi razvoj skupnostnega soupravljanja, ki krepi prevzemanje odgovornosti in trajnostno naravnost do skupnih virov. Na podlagi primerjave so pripravljena priporočila za uvajanje principov skupnostnega upravljanja vodnih virov v Sloveniji.

Pedagoška mentorja

prof. dr. Tomaž Deželan in dr. Karolina Babič

1.
**Delavska
participacija**

2.
**Participativni
proračun**

3.
**Primerjava participacije
v Zvezi tabornikov
Slovenije – skupščina
in občni zbori**

4.
Zadruga

5.
**Ekonomska
demokracija v okviru
SDG8 in SDG10**

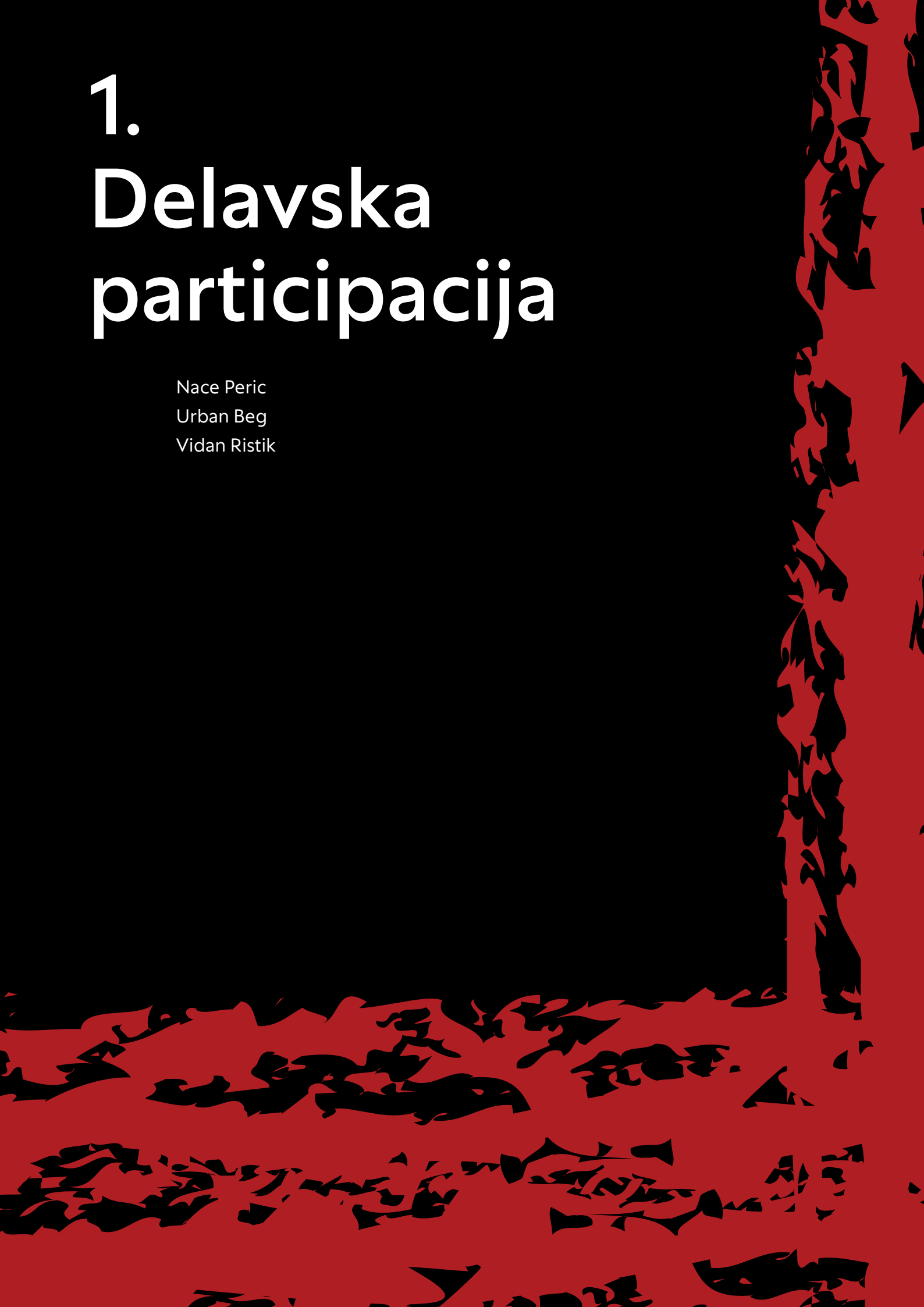
6.
**Ekonomska
demokracija v
digitalnih ekonomijah.
Platformno delo**

7.
**Delavski odkup
podjetij v Sloveniji**

8.
**Vloga skupnostnega
upravljanja pri
trajnostnem upravljanju
vodnih virov**

1. Delavska participacija

Nace Peric
Urban Beg
Vidan Ristik

OPOLNOMOČENJE DELAVSKEGA RAZREDA

Eden od načinov, kako se lahko **delavci organizirajo za uveljavljanje svoje pravice do produkcijske vrednosti, presežne vrednosti, družbene in politične moči**, ki jim sledi, je participacija delavcev pri upravljanju in dobičku. Zaradi drastičnega neravnovesja moči v sedanjem gospodarskem sistemu je v kontekstu delavske participacije **naloga države zagotoviti pravno pomoč ter kritje delavcev in ustrezno zakonodajo**, ki delavcem omogoča, da se organizirajo in se borijo za svoj interes: da živijo **brez materialnega pomanjkanja, revščine** in na svojem delovnem mestu najdejo tudi **višji smisel**.

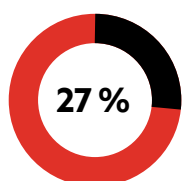
OBLIKE DELAVSKE PARTICIPACIJE

V teoriji **ni omejitev** glede obsega, znotraj katerega se delavci lahko organizirajo in participirajo na svojem delovnem mestu, vendar se večina običajnih praks odvija v obliki **sindikato**v, **zvez sindikato**v, **delavskih predstavnikov**, **svetov delavcev** ali **delavskih zaupnikov**.

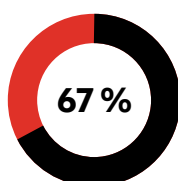
MNOŽIČNE OBLIKE PARTICIPACIJE

Sindikati in zveze sindikatov so usmerjene v množično **organizacijo in politizacijo delavskega razreda**. Svoje moči črpajo iz njihove množičnosti in iz načela, da delavski razred ne potrebuje lastnikov produkcijskih sredstev za lastno preživetje, medtem ko slednji potrebuje delavce za prilastitev vrednosti iz njihovega dela. Po navadi **sodelujejo pri pogajanjih** z vodstvom podjetij, v katerih so se delavci organizirali.

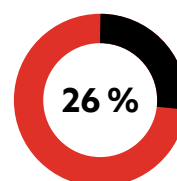
PARTIKULARNE OBLIKE PARTICIPACIJE

Odstotek delavcev v Sloveniji, ki so člani sindikata

Odstotek delavcev na Danskem, ki so člani sindikata

Odstotek delavcev v Veliki Britaniji, ki so člani sindikata

Te oblike participacije delavcev (npr. delavski sveti, predstavniki, zaupniki) so aplikativne v kontekstu **posameznega podjetja** v katerem delajo. Udeležujejo bojevanje posameznih bitk, ki se običajno vrtijo okoli trenutne zadeve znotraj tega podjetja. Njihova moč se **lahko razlikuje** glede na **velikost podjetja, število oziroma odstotek organiziranih delavcev ali pa aktivno zakonodajo**.

Element v zakonodaji	Slovenija	Danska	Velika Britanija
Poseben zakon za participacijo delavcev	JA	JA	NE
Delavski svet	JA	JA	NE
Delavski zaupnik	JA	JA	NE
Zastopanost manjsin	NE	JA	NE
Participacija pri dobickih	JA	JA	NE
Uzakonjena pogajanja	NE	JA	NE

PODIZVAJALCI IN PLATFORMNO DELO

Med vsemi modernimi problemi delavske participacije se je kot eno od pomembnejših izkazalo **platformno delo, podjetno delo, delo prek sp-jev**. Problem se ne skriva v delovnopравни zakonodaji kot na primer ZDR, ZUDD, ZSDU, ZRS, saj se zaradi (ne)prepoznanosti v zakonodaji vsem omenjenim **delavskim zakonom v celoti izogne**. Tako delavci niso prepoznani kot taki, temveč kot (po besedah korporacije Wolt) samozaposleni poslovni partnerji. To je iz vidika delavske participacije resen problem, saj se (vidno tudi po nedavnih dogodkih) lahko **podjetja in njihovi lastniki priznavanju delavske participacije odrečejo brez posledic**.

TEORETIČNA OPREDELITEV

Ob obravnavi tematike, tako podvrzene ideologiji, kot je delavska participacija, **ni sklicevanje na objektivnost in nepristranskost le nesmiselno, temveč tudi nevarno**. Upoštevajoč nujnost pristranskosti sledi opredelitev perspektive, iz katere izhaja analiza in reševanje te problematike. Seveda izhodišče ni zreducirano na eno samo teorijo, a delavsko participacijo se da v veliki meri v izvoru, stanju in posledicah povezati z **Marxovo teorijo alienacije**, ki govori o tem, da je delavskemu razredu zaradi neravnovesja v močeh, ki je inherentno kapitalističnemu sistemu, alieniranih več vidikov življenja (delo, vrednost, humanost, socialnost). Teorija sama ne ponudi rešitve, zato se je pri pripravi rešitev nanjo smiselno sklicevati le pri analizi, ki govori, katere probleme bodo rešitve naslavljalale. Spodaj utemeljene **rešitve naslovijo nekaj problemov, ki izhajajo neravnovesja moči v kapitalizmu** in so za delavski razred škodljive.

ZAKONSKI PREDLOGI REŠITEV

SPREMEMBA ZSDU	SPREMEMBA ZDR	SPREMEMBA ZRS
<p>S spremembo Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju se uvaja sistematično izobraževanje delavcev glede pravic in možnosti participacije. Sprememba zakona spodbuja participacijo in politizacijo delavskega razreda, kateremu so informacije o pravicah velikokrat kratene.</p>	<p>Sprememba Zakona o delovnih razmerjih uvaja prepoznavo prikritih delovnih razmerij, omogoča prijavo ter kaznuje kršitelje. S tem se odpravlja del rigidnosti te zakonodaje, ki novejših shem izkoriščanja delavcev ne prepozna ter tako tistih, katerim je namenjena, ne ščiti.</p>	<p>Sprememba Zakona o reprezentativnosti sindikatov odpravlja čudno anomalijo, ki prepoznavo sindikata kot reprezentativnega prepušča delodajalcu. Tudi v ZRS se pa dodaja prepoznavo prikritih delovnih razmerij, ki so lahko razlog za neprepoznavanje delavskega organiziranja.</p>

Nov 99. člen kot prvi člen VII. poglavja Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju.

99. člen (preventiva)

(1) Ob podpisu delovnega razmerja kot je definirano v ZDR-1 je vsak delavec upravičen do informiranosti glede:

1. delavskih pravic na tem delovnem mestu
2. pravic sodelovanja pri upravljanju na tem delovnem mestu
3. trenutnih možnosti sodelovanja pri upravljanju na tem delovnem mestu
4. možnosti pravic sodelovanja pri dobičku kot jih narekuje ZUDD
5. dostopnosti pravne pomoči na področju delavske pravne zakonodaje

(2) Ob podpisu delovnega razmerja kot je definirano v ZDR-1 je vsak delodajalec delavca dolžan obvestiti o oziroma izvesti izobraževanje o:

1. delavskih pravic na tem delovnem mestu
2. pravic sodelovanja pri upravljanju na tem delovnem mestu
3. trenutnih možnosti sodelovanja pri upravljanju na tem delovnem mestu
4. možnosti pravic sodelovanja pri dobičku kot jih narekuje ZUDD
5. dostopnosti pravne pomoči na področju delavske pravne zakonodaje

(3) Na dvoletni ravni je delodajalec, ki zaposluje več kot 20 delavcev dolžan izvesti izobraževanje o novih pravicah in dolžnostih participacije delavcev, ki izhajajo iz tega zakona, ZDR-1 ali ZUDD.

Doprinos k ZDR-1 z novim, 10.6 podpoglavjem z naslovom »prikrito delovno razmerje« in dodana točka v 217. členu.

73. člen (splošno)

(1) Za prikrito delovno razmerje gre v taktih, ko razmerje med delavcem in delodajalcem pravno ni prepoznano kot delovno razmerje kljub temu, da ima vse lastnosti iz 4. člena.

(2) V prikritem delovnem razmerju delavec sledi 2. odstavku 34. člena, 35., 37. členu, brez varstva iz členov 7., 10., 12. poglavja II. dela in členov III., IV., V., VI., VII. dela.

74. člen (prijava in dokazovanje)

(1) Delavec ima ob sumu prikritega delovnega razmerja pravico anonimne prijave sumu na inšpektorat za delo.

(2) Inšpektorat za delo je dolžan v skladu s predpisi, ki urejajo inšpekcijsko nadzorstvo izvesti nadzor nad domnevno prikritim delovnim razmerjem.

(3) V primeru ugotovitve prikritega delovnega razmerja na podlagi prvega odstavka, je delodajalec na podlagi 11. člena tega zakona dolžan skleniti delovno razmerje s podnajemniki in se kaznuje z globo, določeno v 217. členu tega zakona.

75. člen (pravno varstvo)

(1) Delavcem, ki bi v primeru spora morali prikrito delovno razmerje dokazovati na sodišču, se mudi pravna pomoč.

217. člen

V prvem odstavku se doda nova 33. točka, ki se glasi: "po prijavi delavca dokazano prikrito delovno razmerje v skladu z 73., 74. in 75. členom tega zakona."

Sprememba Zakona o reprezentativnosti sindikatov.

3. in 4. odstavek 10. člena se glasijo:

"Odločitev o reprezentativnosti sindikata iz tretjega odstavka prejšnjega člena sprejme sindikat ter o njej obvesti delodajalca.

Delodajalec ima možnost pritožbe na odločitev o reprezentativnosti sindikata."

K 10. členu se dodata nova odstavka (5. in 6.), ki se glasita:

"Za spore v zvezi z odločitvijo iz prejšnjega odstavka zagotovljeno sodno varstvo v postopku pred sodišči, pristojnimi za spore iz delovnih razmerij.

V primeru dela preko podnajemniške pogodbe, se ob pritožbi delodajalca prednostno opravi inšpekcijski nadzor inšpektorata za delo v skladu s predpisi, ki urejajo inšpekcijsko nadzorstvo. Ta ugotavlja prikrito delovno razmerje na podlagi 73. člena Zakona o delovnih razmerjih."

2.

Ekonomska demokracija v javnem sektorju: participativni proračun

Lia Vaupotič

Kaja Sluga

Tarra Stermšek Kristan

PARTICIPATIVNI PRORAČUN

Participativni proračun predstavlja mehanizem vključevanja državljanov v odločanje o porabi skupnostnih sredstev. Kljub svoji potencialni učinkovitosti se sooča s številnimi izzivi, ki vplivajo na njegovo učinkovitost. To javnopolitično priporočilo analizira trenutne izzive in predlaga konkretne politike za izboljšanje proračuna v naši skupnosti.

KONTEKST

Po analizi participativnega proračuna občin Ajdovščina in Maribor ugotavljamo, da stanje prikazuje določene pomanjkljivosti. Podatki iz leta 2023 kažejo, da je odstotek uporabe v mestnih občinah v Sloveniji 75%, v drugih občinah pa le 15%. Hkrati pa je v slednjih znotraj mestnih jeder volilna udeležba nižja kot na obrobjih in podeželju. Skupine prebivalcev so neenakomerno zastopane in obstaja potreba po večji transparentnosti pri izvajanju projektov.

Višina sredstev, ki jih občine namenjajo participativnim proračunom, se giblje med 0,5 % in 1 % celotnega občinskega proračuna, kar znaša med 6.000 evri za enoletni in 960.000 evri za dvoletni proračun.

PREDLAGANE POLITIKE NA RAVNI OBČIN

1. Glasovanje za več projektov

Predlagamo, da je glasovnica veljavna samo takrat, ko volivec izrecno glasuje za **tri projekte**. Poljubno lahko občine pri glasovanju uvedejo tudi **točkovno glasovanje**. Torej, da vsak volivec na glasovnici trem projektom dodeli tri, dve oziroma eno točko: Tri za tistega, za katerega meni, da je najbolj nujen, in eno za tistega, ki se mu od treh izbranih zdi najmanj nujen.

2. Digitalizacija glasovanja

Digitalno glasovanje prinaša mlajšim generacijam, ki so bolj nagnjene k tehnologiji, enostavno in hitro dostopno sredstvo. Vendar se mora ohraniti tudi **fizično glasovanje** za starejše generacije, ki niso tako seznanjene z digitalno tehnologijo. Fizično glasovanje jim prinaša varnejši pristop, ki ga lažje razumejo. Vključevanje obeh načinov glasovanj zagotavlja, da noben del skupnosti ni izključen iz procesa.

3. Delavnice in izobraževanje občanov

Občine bi morale poskrbeti za **ozaveščanje o participativnem proračunu**, saj le-ta ljudem ni dobro poznan. Zagotovile bi enostaven dostop do informacij, usposabljanje občanov za ocenjevanje projektov, zbiranje povratnih informacij, **vključevanje strokovnjakov** za oblikovanje predlogov projektov in vzpostavljanje trajnih mehanizmov sodelovanja z občani.

4. Izboljšanje kampanj za sodelovanje

Kot se je izkazalo v Mariboru, imajo kampanje zelo dober vpliv na večjo participacijo občanov. Ko so v 3. ciklu pričeli s kampanjami, se je volilna udeležba povečala in samo stanje participativnega proračuna izboljšalo.

MOŽNI UČINKI

Poštene volitve

Povečala bi se **legitimnost glasovanja** in povezovanje med občani. Navsezadnje pa bi se tako zagotovilo **bolj pravično glasovanje**, kjer uspešnost projekta na glasovanju ne bi bila odvisna le od števila prebivalcev na katere nek projekt neposredno vpliva.

Izboljšano predstavništvo

Z digitalizacijo glasovanja bi dosegli, da je **vsaka skupina zastopana** v procesu odločanja o proračunu.

Večja ozaveščenost in informiranost

S celostnim pristopom k izboljšanju ozaveščenosti želimo doseči, da bodo prebivalci bolje razumeli, kako participativni proračun vpliva na njihovo lokalno okolje in zakaj je njihova vključenost ključnega pomena. Hkrati želimo doseči **večjo angažiranost občanov**, večjo legitimnost procesa, spodbujanje sodelovanja, znanje o oblikovanju predlogov o projektih in **ustvarjanje dolgoročnega vpliva na skupnost**.

Povečana udeležba

Eden izmed problemov, s katerimi se sooča participativni proračun, je nizka udeležba prebivalcev v procesu odločanja o proračunu. Predlagane politike, bi lahko z različnimi pristopi **pritegnile več prebivalcev k sodelovanju**.

PRIPOROČILO ZA DRŽAVO

V obstoječi zakonodaji smo zaznale pomanjkljivosti glede na trenutno stanje participativnega proračuna v Sloveniji, zato priporočamo jasne določitve in smernice izvajanja. Predlagamo **oblikovanje samostojnega zakona**, ki bi natančno opredelil participativni proračun, njegovo delovanje in minimalne standarde za vključevanje različnih demografskih skupin v participativni proračun. Hkrati naj država z zakonom občine zaveže, da temu namenijo **vsaj 0,5 % celotnega občinskega proračuna**. Z vsemi navedenimi ukrepi bi država zagotovila prvi korak k uveljavitvi participativnega proračuna po celotni Sloveniji in spodbudila ne le mestne občine, ampak tudi ostale, ki pri tem zaostajajo, k uveljavljanju participativnega proračuna.

Predlagan potek procesa participativnega proračuna občin v Sloveniji, ki se je v občini Jesenice izkazal za zelo učinkovitega.

PRIPOROČILA ZA OBČINE

Na podlagi uspešnosti **participativnega proračuna za mlade** v občini Ajdovščina bi priporočale razširitev tega modela na druge občine. Prav ta model je odličen primer, kako lahko participativni proračun postane učinkovito orodje za vključevanje mladih v lokalne odločitve. Hkrati priporočamo, da občine vključijo participativni proračun v svoje **lokalne razvojne strategije**. To bi zagotovilo trajnost in celovitost participativnega proračuna, prav tako pa bi prispevalo k širšim ciljem razvoja lokalne skupnosti.

Zaključek

V zaključku želimo poudariti in izpostaviti ključne elemente participativnega proračuna. Participativni proračun predstavlja inovativno orodje, ki omogoča prebivalcem, da ti aktivno sodelujejo pri oblikovanju svoje prihodnosti in odločajo o porabi javnih sredstev. Kot opaženo, ne samo v slovenskih občinah kot sta občina Ajdovščina in mestna občina Maribor, ampak tudi po Evropi (primer Pariz) in v svetu (Porto Alegre, Brazilija) participativni proračun pomaga k boljši povezanosti občanov in izvedbi novih idej. S trdim delom in pravilno organiziranostjo pri implementaciji participativnega proračuna, bi mnogo občin pridobilo na lastni podobi.

Ta povzetek smo napisale Lia Vaupotič, Kaja Sluga in Tarra Stermšek Kristan na podlagi lastne analize, ki se imenuje »Evropska demokracija v javnem sektorju: participativni proračun«. Smo študentke Fakultete za družbene vede na Univerzi v Ljubljani in obiskujemo 2. letnik smeri Politologija – javne politike in uprava. Z navdušenjem smo se lotile analize participativnega proračuna in ugotovile, kako se le-ta razlikuje po različnih občinah v Sloveniji ter kako se razlikuje po različnih državah Evropske unije in drugih državah po svetu. Z veseljem predstavljamo ta javnopolitična priporočila kot prispevek k boljšemu razumevanju participativnega proračuna v lokalnih in nacionalnih skupnostih.

3. Ekonomska demokracija v neprofitnih organizacijah

Primerjava participacije
v Zvezi tabornikov Slovenije
– skupščina in občni zbori

Nikolina Milovac

Klara Vinčec

Ardita Jakupi

Neprofitne organizacije so ključni steber družbene strukture, zasledujejo cilje onkraj ekonomskega motiva. Kljub pomenu v družbi se postavlja vprašanje organizacije in odločanja glede gospodarskih zadev v luči ekonomske demokracije. Ekonomska demokracija stremi k vključujočemu in participativnemu gospodarstvu, kjer lahko delavci, člani in druge zainteresirane strani sodelujejo pri oblikovanju politik. Neprofitne organizacije se soočajo z izzivi preoblikovanja notranjih struktur v smeri večje ekonomske demokracije zaradi potrebe po odgovornosti, transparentnosti in participaciji. Pomembni vidiki neprofitnih organizacij so: neprofitnost in javni interes, participacija in demokracija, filantropija in solidarnost, pravno organiziranje ter vpliv na lokalno skupnost.

Globalna in evropska zakonodaja za NVO:

Vsaka država ima lastno zakonodajo za nevladne organizacije (NVO), medtem ko globalne zakonodaje ni. Kljub temu obstajajo mednarodnopravni okviri:

1. Združeni narodi (ZN):

Ustanovitev ZN leta 1945 je privedla do 71. člena Ustanovne listine, ki omogoča sodelovanje NVO-jev z Ekonomsko-socialnim svetom (ECOSOC). Razvoj mednarodnih NVO-jev je privedel do njihove aktivne vloge v kampanji OZN, še posebej na področju človekovih pravic.

2. Svet Evrope:

Svet Evrope od leta 1952 priznava vlogo NVO-jev, ki imajo posvetovalni ali partnerski status. Obstaja trajna struktura sodelovanja, vključno z povezovalnim odborom, ki spodbuja sodelovanje NVO-jev s Sekretariatom Sveta Evrope ter njihovo vključenost v oblikovanje mednarodnih instrumentov.

3. Slovenska zakonodaja o nevladnih organizacijah:

Zakon o nevladnih organizacijah opredeljuje nevladne organizacije (NVO) in ureja njihov status v javnem interesu. Ključne določbe zakona vključujejo definicija NVO, pogoje za izpolnjevanje statusa NVO ter zakon določa podporno okolje in ukrepe za razvoj NVO, kateri so v javnem interesu. Definicija pravi, da je NVO pravna oseba zasebnega prava s sedežem v Sloveniji, ustanovljena s strani domačih ali tujih fizičnih ali pravnih oseb zasebnega prava. NVO mora izpolnjevati pogoje, da je nepridobitna, neprofitna, neodvisna od drugih subjektov ter ni organizirana kot politična stranka, cerkev, sindikat ali zbornica.

Vloga Evropske unije pri nevladnih organizacijah (NVO):

Evropska unija priznava ključen prispevek NVO-jev k uresničevanju svojih temeljnih vrednot. S finančno podporo, usposabljanjem in diplomatskim posredovanjem, še posebej v državah, ki se pridružujejo EU, spodbuja dejavnost NVO-jev. Njen formalni odnos do NVO-jev je potrjen preko Sveta Evrope in Združenih narodov. Evropska unija prepoznava vlogo NVO-jev pri spodbujanju demokracije, temeljnih pravic in vladavine prava ter jih podpira kot del zunanje politike za širjenje vrednot po svetu.

Nevladne organizacije so postale ključen dejavnik v globalnih razpravah, še posebej na področju človekovih pravic, enakosti spolov in razvoja globalne identitete. Njihovo sodelovanje s sistemom OZN in Svetom Evrope se nenehno krepi, vključno s strategijami oblikovanja skupnih stališč. Pomembno je poudariti njihovo aktivno sodelovanje v medvladnih konferencah OZN ter sodelovanje na nacionalni ravni, pri zapolnjevanju vrzeli med OZN in lokalnimi institucijami. Svet Evrope redno vzpostavlja sodelovanje z NVO-ji prek različnih organov in oblik, s čimer zagotavlja, da imajo NVO-ji pomembno vlogo pri oblikovanju mednarodnih konvencij in dokumentov.

Primerjava slovenske in globalne/evropske zakonodaje o NVO:

Razlike med evropsko in slovensko zakonodajo v zvezi z nevladnimi organizacijami segajo na več ravni, vključno z okvirom, pristojnostmi in postopki. Čeprav Evropska unija postavlja smernice za delovanje NVO-jev v državah članicah, popolne uskladitve z globalnimi smernicami, kot so tiste od Združenih narodov, ni. NVO-ji delujejo v okviru evropskega in socialnega sveta EU, a potreba po utemeljitvi pravic in obveznosti ter enotnih merilih za sodelovanje ostaja, da bi zagotovili enakopravno participacijo in učinkovito vključenost v odločanje.

Nevladne organizacije kot demokratične upravljalne institucije in posredovalci informacij: So nepogrešljive za pravilno delovanje demokracije, vladavino prava in izvajanje temeljnih pravic. S svojo vzgojno vlogo zagotavljajo strokovno analizo za informirane odločitve javnosti. Sodelujejo s političnimi predstavniki, organizirajo kanale komunikacije z odločevalci ter nadzorujejo spoštovanje zakonov. Njihove dejavnosti krepijo demokracijo in ščitijo javne interese. Nevladne organizacije kot akterji transparentnosti in odgovornosti: Izpolnjujejo ključne vloge, kot so informiranje javnosti, zahtevanje odgovornosti od vlad in zagovarjanje skupnih dobrin. Njihova odgovornost je usmerjena navzgor do donatorjev, vlade in virov finančne podpore, navznoter do osebja in poslanstva, vodoravno do kolegov v humanitarnem sektorju ter navzdol do strank.

Primerjava participacije v Zvezi tabornikov Slovenije (ZTS):

Opis ZTS: Je prostovoljna, nepridobitna, mladinska organizacija, povezuje rodove tabornikov v Sloveniji in deluje v skladu z načeli svetovnega skavtskega gibanja. Ima status nevladne organizacije v javnem interesu ter obrambe in varstva pred nesrečami.

Skupščina ZTS:

Najvišji organ, sestavljen iz dveh delegatov vsakega roda. Sestane se enkrat letno, lahko tudi izredno na zahtevo. Sklicuje jo starešina ZTS, lahko tudi na zahtevo drugih organov ali tretjine rodov, fizično ali v obliki videokonference. Sklepčna je, če je navzoča več kot polovica delegatov.

Skupščina ZTS	Prisotni delegati	Prisotni rodovi	Vpisani delegati	Vpisani rodovi	Sklepčnost
19. 3. 2022	103	50	142	71	sklepčna
24. 11. 2022	79	39	142	71	nesklepčna => sklepčna
18. 3. 2023	103	56	142	71	sklepčna

Udeležba na skupščinah ZTS se razlikuje, pri čemer je v nekaterih primerih prisotnost precejšnja, v drugih manjša. Spreminjajoča se prisotnost odseva dinamiko sodelovanja članstva in poudarja pomen kontinuiranega prizadevanja za visoko udeležbo.

Skupščina ZTS je najvišji organ, kjer sodelujejo delegati rodov. Udeležba na skupščinah je odvisna od števila rodov in njihovega sodelovanja. Redno srečevanje rodov in njihovo odločanje ter izmenjava informacij med rodovi so ključni, saj se na ta način dejansko kaže aktivna participacija in vključenost posameznikov znotraj ZTS ter se na ta način dosega konsenz in kontinuirano delovanje NVO oziroma v našem primeru ZTS.

Primerjava občnih zborov med Rodom Veseli veter in II. SNOUB Ljubo Šerčer:

Občni zbor je najvišji organ v obeh rodovih, sestane se enkrat letno. Sklic na zahtevo organov ali članov. Sklepčnost dosežena v vseh primerih, tudi s predstavitvijo sklica. Primerjava s številom članov, včlanjenih vsako leto. Občni zbori so ključni za volitve in odločanje o pomembnih zadevah.

Rod Veseli veter, Murska Sobota

Občni zbor	Prisotni člani	Vpisani člani	Sklepčnost
2021	22	41	sklepčen
2022	30	56	sklepčen
2023	47	63	sklepčen

II. SNOUB Ljubo Šerčer, Maribor

Občni zbor	Prisotni člani	Vpisani člani	Sklepčnost
2021	65	87	sklepčen
2022	46	72	sklepčen
2013	68	91	sklepčen

Primerjava med rodovi: Podatki kažejo, da so člani obeh rodov aktivni na občnih zborih, kar govori v prid visoki stopnji participacije v obeh rodovih. Vzporedna analiza trendov med rodovi bi omogočila boljšo primerjavo in razumevanje specifičnih vidikov njihove participacije.

V Zvezi tabornikov Slovenije (ZTS) participacija članov predstavlja ključno dimenzijo delovanja. Skupščina ZTS kot najvišji organ redno združuje delegatke in delegate rodov, ki sodelujejo pri odločanju o ključnih vprašanih organizacije. Občni zbori rodov, kot lokalne enote ZTS, prav tako predstavljajo pomembno priložnost za članice in člane, da izrazijo svoje mnenje in sodelujejo v procesih odločanja. Udeležba na skupščinah in občnih zborih omogoča članom, da soustvarjajo letne programe, finančne načrte ter sodelujejo pri volitvah in razrešitvah vodstvenih funkcij. Skladno s participativnimi načeli ZTS je tudi izvedba izrednih skupščin mogoča ob aktivni zahtevi članov ali na pobudo organov ZTS.

Priporočila:

Za izboljšanje participacije v Zvezi tabornikov Slovenije in posameznih rodovih je ključnega pomena izvajanje dodatnih delavnic in izobraževanj ter promocija le-teh, na primer preko različnih medijev ali družbenih omrežij. Aktivna komunikacija s člani, predvsem preko skupščin in občnih zborov, je osrednjega pomena za jasno predstavitev dogodkov in dejavnosti znotraj društva. Priznavanje dosežkov članov in spodbujanje njihove motivacije s podeljevanjem priznanj za usvojene veščine dodatno krepí njihovo angažiranost. Poleg tega je potrebno posvetiti pozornost tudi spodbujanju mlajših članov k sodelovanju na občnih zboreh, kar zahteva usposabljanje vodstvenih kadrov za učinkovito spodbujanje participacije v mlajših generacijah. Raziskovanje vzrokov ter možnost spodbujanja participacije na skupščinah in občnih zboreh bi lahko nadgradile z vključitvijo tako kvalitativnih kot tudi kvantitativnih (statističnih) vidikov, ki bi omogočili bolj celovit vpogled in oblikovanje usmerjenih strategij za krepitev participativne demokracije v okviru društev oziroma Zveze tabornikov Slovenije.

4. Zadruga

Katarina Ciko
Andjela Topić
Tijana Vrkelja

Zadruga predstavlja avtonomno združenje posameznikov z namenom uresničevanja skupnih ekonomskih, socialnih in kulturnih ciljev. Skupnost ta cilj dosega preko kolektivnega podjetja, ki deluje pod demokratičnim nadzorom svojih članov.

Ključne značilnosti zadruga vključujejo odprtost in prostovoljnost včlanitve, ki je na voljo vsem, ki izkazujejo željo po sodelovanju.

Zadruga deluje kot podjetje, usmerjeno v zadovoljevanje potreb svojih članov, katerih aktivni prispevki h kapitalu zadruga so ključnega pomena.

PODROČJE EVROPSKE UNIJE

Delovna skupina za zadruga je bila leta 2013 ustanovljena za oceno potreb zadruga glede regulativnega okvira EU, ovir na nacionalni ravni in mednarodno poslovanje. Leta 2016 je Komisija podpisala sporazum z Mednarodno združeno zvezo (ICA) za okrepitev združnega gibanja po svetu. Prav tako je izvajala projekte za spodbujanje socialnega gospodarstva, vključno s pilotnim projektom za zmanjšanje brezposelnosti mladih prek spodbujanja zadruga v šolah. Evropski parlament je sodeloval v številnih pobudah za spodbujanje zadruga, vključno z resolucijami o njihovem pomenu v boju proti krizi, socialnem podjetništvu in sodelovalnem gospodarstvu.

STATUT ZA EVROPSKO ZADRUŽNO DRUŽBO (SCE)

SCE omogoča članom skupno izvajanje dejavnosti, ohranjajoč njihovo neodvisnost, pri čemer člani koristijo storitve zadruga ne glede na vložek v kapital. Zadruga se lahko ustanovi s strani petih ali več fizičnih oseb, dveh ali več pravnih oseb ali z združitvijo dveh ali več obstoječih zadruga, ob minimalni kapitalski zahtevi 30.000 EUR. Registrira se v državi članici EU s sedežem in plačuje davke v državah s stalnimi poslovalnicami. Glasovanje v SCE temelji na kooperativnem načelu „en član, en glas“, z možnostjo uteženega glasovanja ob obsežnejšem poslovanju. Skupščina se skliče vsaj enkrat letno, odločitve pa sprejema preprosta večina prisotnih ali zastopanih članov.

MODEL PARTICIPACIJE V ZADRUGAH

Model kooperativnega poslovanja omogoča vključevanje in soupravljanje vseh, ki bi jim sicer bilo težko ali nemogoče sodelovati na trgu dela. To vključuje skupine, kot so ženske, mladi brezposelni, starejši posamezniki, ki so zaradi demografskih sprememb odrinjeni na rob družbe, ter tudi skupine z različnimi oblikami hendikepov ali drugačnimi ovirami, priseljenci, prekarno zaposleni in brezposelni, ne glede na njihovo izobrazbo. Zadruga omogočajo ustvarjanje delovnih mest in zaposlovanje teh skupin, kar pomembno prispeva k zmanjševanju brezposelnosti, še posebej med najbolj rizičnimi in marginaliziranimi skupinami prebivalstva. Na ta način kooperativno poslovanje zagotavlja vključujoče okolje, ki spodbuja družbeno in ekonomsko sodelovanje ter enakost možnosti za vse.

OMEJITVE MODELA PARTICIPACIJE V ZADRUGAH

Kljub številnih prednosti lahko pride pri modelu participacije delavcev do omejitev. Najprej lahko izpostavimo, da koorporativni delavci delajo manj zavzeto, saj nimajo nad seboj pritiska in nadzora, ter zaradi splošne neusmerjenosti v profit.

Omejitve se pojavljajo tudi pri procesih glasovanja in odločanja, saj so večinoma dolgotrajni in počasni zaradi demokratičnega načela, ki pravi, da ima vsak član pravico podati svoje mnenje. Kljub temu, da zadruga temelji na demokratičnih principih ter jih promovira, je pri potrebi doseganja hitrih in racionalnih odločitev takšen proces lahko precej utrujajoč ali skoraj nemogoč za vse vpletene. Posledično se zato vodje raje poslužujejo avtoritarnega odločanja. Obenem tudi prevelika skupinska odvisnost lahko pripelje do negativnih posledic v obliki sledenja skupini brez lastnega aktivnega premisleka in zavzemanja stališč.

Omejitve obstajajo tudi pri kakovosti kadrov, saj marsikatera zadruga odpira vrata za zaposlitev ogroženim, marginaliziranim skupinam, lokalnemu prebivalstvu in brezposelnim. Raziskovalci na področju korporativnih modelov ugotavljajo, da se večina zadružnih podjetij predvsem na začetku sooča z pomankanjem dobrega managerskega kadra. (Čigon, 2018)

Nazadnje, aktualna zakonodaja glede zadružništva v Sloveniji je zastarela, zato se pojavljajo prizadevanja za njeno spremembo. Dejstvo, da zakonodaja ne ločuje zadrug glede na panoge oziroma njihov primarni namen, lahko predstavlja pomanjkljivost, še posebej zaradi temeljnih razlik med različnimi panogami zadružništva.

REŠITVE

Zadruga je oblika, ki vključuje pojme, kot so trajnost, demokratičnost, vpletenost delavcev, vendar je prav zaradi tega tudi zelo težka za implementiranje. V realnosti je namreč težko zagotoviti, da bodo vsi deležniki delali dobronamerno in se držali dogovorjenih pravil, četudi je izvajanje pod demokratičnim nadzorom.

Glavni izziv je nedvomno komunikacija, ki jo je treba v zadrugah sistematično urejati in delavce motivirati, da aktivno sprašujejo, izražajo svoje mnenje in iščejo informacije. Večina zaposlenih se še vedno omeji na opravljanje svojega dela brez dodatnega angažmaja. Nekateri raziskovalci menijo, da je težko določiti enoznačni učinek na boljšo delovno učinkovitost. Zato bi bilo potrebno ljudi, delavce in delavke množično vzgojiti in primerno izobraziti za tak način dela. Vseeno pa se zadruga razlikujejo med seboj, saj določene delujejo kot prave korporacije, spet druge so skromne in bolj usmerjene v ljudi in ne toliko v mreženje. (Čigon, 2018)

Pri ustanavljanju zadruga je ključno sledenje pravilom zadružnega načela, tj. participaciji delavcev, z izrazitim poudarkom na izobraževanju in informiranju delavcev. To pomeni, da se zadruga mora zavedati pomena motiviranja in vključevanja članov, prepoznati ključne potrebe skupnosti in poslanstva zadruga ter ustvarjanje idej v le-tej, ki bodo v skladu z skupnostjo.

ZAKON O ZADRUGAH V SLOVENIJI

Zadružništvo v Sloveniji ureja Zakon o zadrugah (ZZad). Participacijo v zadrugah lahko opišemo na tri načine, tj. upravljanje zadruga, delitev dobička, status lastnine. V ZZad je najvišji organ zadruga občni zbor članov zadruga, obenem mora zadruga imeti tudi predsednika zadruga ter nadzorni odbor. Občni zbor odloča o sprejemu zadružnih pravil, o sprejemu letnega poročila, uporabi presežka in poravnavi izgube.

Pri odločanju na občnem zboru ima po ZZad vsak član ali predstavnik en glas, kar velja tudi pri volitvah. Večina glasov s strani navzočih ali zastopanih članov ali predstavnikov je potrebna, da občni zbor sprejema sklepe o spremembi dejavnosti zadruga, povečanju zneska ali števila obveznih deležev, povečanju odgovornosti članov za obveznosti zadruga itd.

Sprememba zakonodaje o zadrugah v Sloveniji, ki bi omogočila zapise posameznih vrst zadruga v Zakon o zadrugah, bi lahko pomagala pri priznanju teh novih vrst in omogočila ustrezno prilagajanje zakonodaje ter podpore za razvoj zadruga v različnih panogah. Poleg tega bi pravno priznanje posameznih vrst zadruga v zakonodaji omogočilo boljšo ureditev njihovih specifičnih

značilnosti in potreb ter večjo jasnost pri uveljavljanju pravic in dolžnosti. To bi prispevalo k večji pravni varnosti in olajšalo poslovanje in odločanje v zadrugah v različnih panogah. (Krapež, 2018)

ZADRUGE NA HRVAŠKEM

Zadruga na Hrvaškem je transparentna, demokratična, solidarnostna organizacija, ustanovljena z namenom podpiranja in ustvarjanja pobud, ki delujejo v smeri obrambe in širjenja definicije javnih dobrin, si prizadevajo za pravično delitev presežne vrednosti, varujejo in spodbujajo enakost, boj proti diskriminaciji in spodbujanje demokratičnega odločanja. Svojim članom zagotavlja izvajanje projektov socialnega podjetništva, socialne ekonomije, zadružništva, demokratične participacije, pravične in solidarnostne trgovine, ekološkega in trajnostnega razvoja.

STATISTIČNI PODATKI ZA HRVAŠKO

Po podatkih in evidencah Zadružnega centra Hrvaške za zadružno podjetništvo je bilo na dan 31. decembra 2015 v Republiki Hrvaški evidentiranih 1.302 aktivnih zadrug. Skupno imajo zadruge na Hrvaškem 21.462 članov in zaposlujejo 2.744 ljudi.

Največji delež zadrug leta 2009 so predstavljale kmetijske zadruga, ki so zavzemale 60,36 % vseh zadrug. Sledile so jim storitvene zadruga s 20,62 % in obrtniške zadruga s 9,60-odstotnim deležem, medtem ko je bilo najmanj varčevalno-kreditnih zadrug (5,16 %) in stanovanjskih zadrug (4,27 % vseh zadrug).

Leto	Število zadrug	Število zadrušnikov	Število kooperantov	Število delavcev
1990	290	14734	101914	10228
2000	330	9907	53809	2519
2005	432	11775	37058	2668

Ta tabela predstavlja stanje kmetijskega zadrušništva na Hrvaškem v obdobju od leta 1990 do 2005, iz katere so razvidne spremembe v kmetijskem zadrušništvu. Očitno je, da število zadrug na Hrvaškem nenehno raste, medtem ko je število zaposlenih v primerjavi z letom 1990 v naslednjih letih bistveno nižje. Čeprav je število zadrug nekoliko večje, je njihova poslovna aktivnost manjša.

ZAKONODAJA GLEDE ZADRUG NA HRVAŠKEM

Temeljni zakon, ki velja za kmetijsko zadruga, je zakon o zadrugah. V tem zakonu, natančneje v 57. členu, je podana definicija zadruga, zakon tudi ureja ustanavljanje in vodenje zadruga, organe zadruga, premoženje in poslovanje zadruga, prenehanje, zadružne zveze, revizijo in nadzor ter globe za prekrške.

Pravne podlage, ki urejajo področje zadrug na Hrvaškem, so:

- Zakon o društvih
- Zakon o zadrugah
- Zakon o fundacijah
- Zakon o gospodarskih družbah

Na podlagi 2. odstavka 18. člena Zakona o zadrugah je skupščina na seji dne 28. 2. 2017 sprejela tudi Zadružna pravila.

IZZIVI ZADRUG NA HRVAŠKEM

- pomanjkanje znanja in tehnologij, neustrezni viri financiranja ter težave v delovanju pravne države;
- omejevalne določbe, ki se nanašajo na minimalno zahtevano število članov in finančno obveznost, ki jih treba nameniti za ustanovitev zadruga in v razvoj zadruga;
- število zadrug nenehno narašča, poslovna dejavnost pa se zmanjšuje v nekaterih panogah ter v ruralnih in/ali manj razvitih območjih. Kmetijske zadruga tako na Hrvaškem kot v Sloveniji pa prizadenejo tudi posebni problemi: dereguliranost trga kmetijskih proizvodov, ki otežuje poslovanje kmetijskih zadrug.

PRIMERJAVA IN ZAKLJUČKI

Skupna načela: Obe državi izkazujeta zavezanost demokratičnim načelom znotraj zadrug, poudarjajoč enakopravno sodelovanje in odločanje med člani.

Raznolikost in poudarek: Medtem ko se Slovenija ponaša z bolj raznoliko zadružno krajino, ki priznava zadružno dejavnost v različnih sektorjih, se Hrvaška osredotoča na kmetijske zadruga, odražajoč zgodovinske in ekonomske okoliščine.

Podporno ukrepanje: Obe državi uporabljata podporne ukrepe, vključno s finančnimi spodbudami in izobraževalnimi programi. Ti mehanizmi so namenjeni spodbujanju ustanavljanja in uspeha zadrug ter prispevajo k celovitemu gospodarskemu razvoju.

Na Hrvaškem število zadrug nenehno narašča, poslovna dejavnost pa se zmanjšuje, kar odraža izzive razvoja malega gospodarstva, vključno s pomanjkanjem znanja, tehnologije in neustreznimi viri financiranja. V zadruga se pogosto združujejo mikropodjetniki, ki niso konkurenčni za samostojno delovanje na trgu, delujejo v nizkodobičkonosnih panogah. Čeprav je kmetijsko zadružništvo v Sloveniji najbolj razširjeno, se Slovenija po drugi strani sooča z nasprotno težavo, in sicer se število zadrug in s tem tudi število zadružnikov iz leta v leto nenehno zmanjšuje. Oba primera izpostavljata tudi izzive zaupanja, solidarnosti in sodelovanja v zadrugah. Poleg tega so v zadrugah, kot kažejo raziskave, težave pri sprejemanju učinkovitih poslovnih odločitev. V obeh primerih je ključno ustvariti ustrezen pravni okvir, izboljšati davčno politiko in strategijo razvoja v skladu z evropskimi zgledi in mednarodnimi načeli sodelovanja.

Ta povzetek temelji na raziskavah: Babič, Babić, Čigon, Čop, Evropska komisija, Frey, Krapež, Karakas, Martinović, Sedmak, Žažar, predstavljenih v osnutku raziskovalnega poročila skupine.

5. Ekonomska demokracija v okviru SDG8 in SDG10

Karmen Kolar
Danaja Đogić
Anastasia Stanković

OZADJE

Trajnostni razvoj pridobiva na pomenu zaradi porasta človeške populacije, ki bo v kratkem preseгла zmogljivosti naravnih virov za lastno vzdrževanje. Zamisel, na kateri temelji trajnostni razvoj, je, da se razvoj in okolje, ki sta bila doslej obravnavana kot ločeni vprašanji, upravljata na način, ki je medsebojno koristen obema.

SDG 8:

- Prilagojena rast BDP
- Žrtve modernega suženjstva
- Odrasli z računom pri banki ali drugi finančni instituciji ali pri ponudniku storitev mobilnega denarja
- Temeljne delavske pravice so učinkovito zagotovljene.
- Nesreče pri delu s smrtnim izidom, utelešene v uvozu
- Žrtve sodobnega suženjstva, utelešenega v uvozu
- Razmerje med zaposlenostjo in prebivalstvom
- Mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET)

SDG 10:

- Ginijev koeficient
- Razmerje Palma
- Stopnja revščine starejših

CILJI SDG 8 IN SDG 10 DANSKA IN SLOVENIJA

URESNIČEVANJE SDG 8 NA DANSKEM

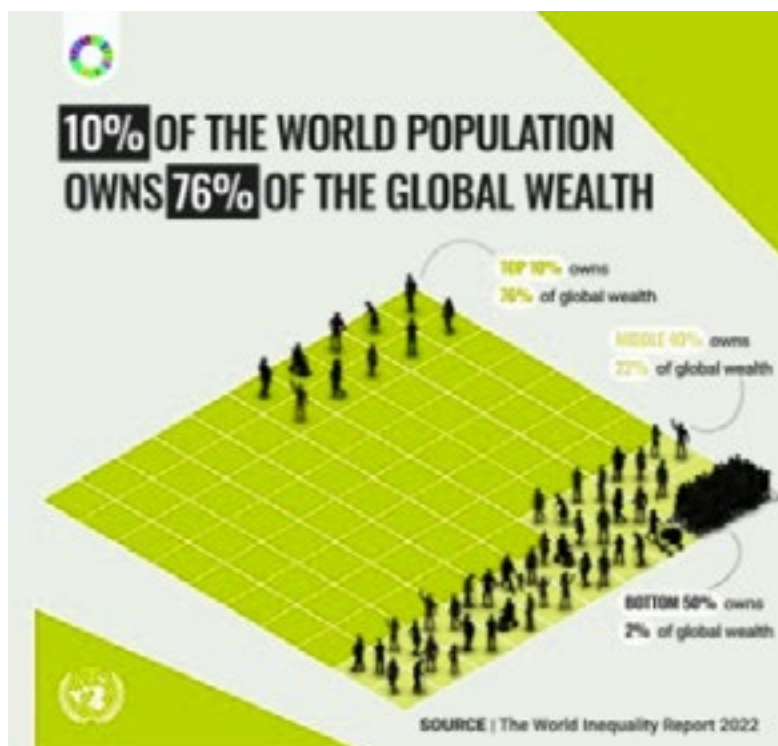
- Zagotovljen dostop do zdravstvenega varstva in finančne zaščite
- Vlaganje v delovna mesta: tudi v nastajajočih, bolj trajnostnih gospodarskih sektorjih

URESNIČEVANJE SDG 10 NA DANSKEM

- Progresivni sistem davkov, prenosljivi dohodki in razširjena družbena blaginja
- Enakost med spoloma
- Dobra migracijska politika

URESNIČEVANJE CILJEV V SLOVENIJI

- Strategija razvoja Slovenije 2030, ki se uveljavlja v okviru Vizije Slovenije 2050
- Krepitev strokovno specifičnih kompetenc: centri za razvoj kadrov, ki so pomembni
- Naložba za delodajalce - usposabljanje kot strateško orodje, ki lahko prispeva k trajnostnemu razvoju podjetij
- Vzpostavljanje partnerstva med panogami
- Naslavljanje problematike plačne neenakosti: Zakon o minimalni plači

EKONOMSKA DEMOKRACIJA...

...v SDG 8

- Spodbujanje enakosti, poštenosti in dostojnost delovnih pogojev
- Delavsko sodelovanje pri odločanju v podjetjih vodi k boljšim delovnim razmeram
- (delavci bolje nadzorujejo svoje pravice, dohodke in delovne pogoje).
- Poštena porazdelitev virov in dostop do dela

...v SDG 10

- Ekonomska demokracija kot sredstvo za zmanjšanje neenakosti: delavsko soupravljanje podjetij pomaga zmanjšati razkorak med vodstvom in delavci.
- Večja možnost dostopa do ekonomskih virov za širše prebivalstvo
- Bolj poštena porazdelitev bogastva in moči, ki spodbuja vključujočo gospodarsko rast

POVEZAVA

POVEZAVA MED SDG 8 IN EKONOMSKO DEMOKRACIJO

- Namen ekonomske demokracije v okviru SDG 8 je zagotoviti, da se v gospodarskih dejavnostih upoštevajo potrebe vpletenih ljudi, ne zgolj dobičkonosnost.
- Osredotoča se na ustvarjanje vključujočega in participativnega gospodarskega sistema, kjer imajo posamezniki delež in vpliv na gospodarske procese.

POVEZAVA MED SDG 10 IN EKONOMSKO DEMOKRACIJO

- Podcilji SDG 10 dokazujejo zavezanost obravnavanju ekonomske neenakosti in spodbujanju ekonomske demokracije:
- Cilj 10.1 je doseči in vzdrževati rast dohodka za najrevnejših 40 % prebivalstva po stopnji, ki je višja od nacionalnega povprečja.
- Cilj 10.4 poudarja sprejetje politik za postopno doseganje večje enakosti: fiskalna politika, politika plač in socialne zaščite.

ZAKLJUČEK

Obe državi delujeta aktivno na področju SDG 8 in 10, pri čemer se razlikujeta v pristopih in specifičnih politikah. Medtem ko Slovenija poudarja ustvarjanje kakovostnih delovnih mest in enakih možnosti na domačem trgu dela, Danska izvaja širše ukrepe na nacionalni in mednarodni ravni za zmanjšanje neenakosti in spodbujanje trajnostne gospodarske rasti. Glede na pridobljene podatke se zdi, da Danska kaže višjo stopnjo participacije v izvajanju ciljev SDG, zlasti zaradi močne vključenosti različnih deležnikov, kot so civilna družba, poslovni sektor, lokalne oblasti in akademske institucije. Vključevanje teh skupin v večsektorski dialog in politične procese je ključnega pomena za danske pristope k SDG-ju.

PRIPOROČILA ZA SDG 8

1. Spodbujanje ustvarjanja delovnih mest: spodbujanje podjetništva, inovacij in naložb za ustvarjanje trajnostnih delovnih mest
2. Izboljšanje delovnih pogojev: uveljavljanje politik, ki zagotavljajo varnost pri delu in enake možnosti za vse
3. Investicije v izobraževanje: spodbujanje izobraževanja in usposabljanja, ki je potrebno za prihodnje delovne izzive
4. Podpora socialno odgovornemu podjetništvu: spodbujanje podjetniške dejavnosti, ki vključuje odgovorno ravnanje do zaposlenih, okolja in družbe

PRIPOROČILA ZA SDG 10

1. Zagotovitev socialne politike in varnosti: krepitev socialne politike, ki zmanjšuje ekonomske neenakosti med prebivalci
2. Enake možnosti izobraževanja: uveljavljanje politik, ki zagotavljajo enake možnosti v izobraževanju, ne glede na posameznikovo ozadje
3. Dobre plače in delovni pogoji: pravične plače in dobri delovni pogoji bi zagotovili zmanjšanje ekonomskih razlik med državljani.
4. Aktivna politika zaposlovanja: aktivno vključevanje ranljivih skupin na trg dela zmanjšuje ekonomske neenakosti.
5. Dostop do zdravstvenih storitev: vlaganje v vsem dostopen zdravstveni sistem zmanjšuje zdravstvene neenakosti med prebivalstvom.

Ta policy brief so napisale Karmen Kolar, Danaja Đogić in Anastasia Stanković, študentke 2. letnika Fakultete za družbene vede na programu Politologija – javne politike in uprava. Raziskovalni osnutek in javnopolitična priporočila pa so del predmeta Uvod v primerjalne politike.

6. Ekonomska demokracija v digitalnih ekonomijah. Platformno delo

Tamara Maksimovič

Tim Praznik

Pasti platformne ekonomije – prihodnost dela ali prihodnost izkoriščanja delavcev?

V Evropski uniji deluje prek 500 platform, najdemo pa jih v prav vseh 27 državah članicah. Z izjemno rastjo postaja njihova vloga vse pomembnejša – prihodki platformnega gospodarstva v EU so se med leti 2016 in 2020 povečali kar za 500 % (z ocenjene vrednosti 3 milijarde evrov na približno 14 milijard evrov). Če je leta 2021 prek platform delalo 21 milijonov oseb v EU, je ocena, da bo leta 2025 število doseglo 43 milijonov, kar je skoraj desetina vsega prebivalstva v EU.

»Leta 2025 bo skoraj desetina prebivalcev EU delala prek ene izmed več kot 500 platform.«

Evropska zakonodaja¹ (Evropski svet, Svet Evropske unije) platformno delo opisuje kot obliko zaposlitve, pri kateri »organizacije ali posamezniki in posameznice prek spletnih platform iščejo druge organizacije ali posameznike in posameznice, da bi zanje v zameno za plačilo rešili specifične probleme ali opravili specifične storitve«. A s to obliko »sodelovanja« nastaja nova oblika delavcev, ki jim platforme ne plačujejo davkov, pokojninskega zavarovanja, zavarovanja za nezgode na delovnem mestu, zdravstvenega zavarovanja, ne omogočajo bolniških dopustov ali plačanih dopustov in sploh ne ponujajo nobene izmed v zadnjem stoletju pridobljenih delavskih pravic. Na ta način so se platforme kruto in deregulirano razširila na trg, ki je bil pred tem zaščiten, ter postale oblika nadzora nad delavci².

Evropska unija enotna – delo prek platform mora biti regulirano

Decembra 2023 sprejeta direktiva o platformnem delu (*Platform Workers Directive*) predstavlja pomemben poskus urejanja statusa platformnih delavcev na ravni EU, saj ureja merila za ugotavljanje statusa delodajalca. Po več kot dveh letih pogajanj na najvišji EU ravni se z direktivo spreminja klasifikacija zaposlitvenega statusa delavcev delitvene ekonomije

Svet dela se hitro spreminja, vse več je nestandardnih delovnih mest in pogodb o delu. To pomeni, da vse več ljudem grozi nevarnost, da zanje ne bi več veljale osnovne pravice, med katerimi je na prvem mestu pravica do seznanitve s pogoji, pod katerimi delajo. Več preglednosti in predvidljivosti bo koristilo tako delavcem kot podjetjem. (Marianne Thyssen, evropska komisarka za zaposlovanje)

¹ Svet evrope. Pravila EU o platformnem delu. <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/platform-work-eu/> (11. 1. 2024)

² Štromajer, J. (2021): Zadržna alternativa »delitveni ekonomiji« ter uberizaciji trga dela in storitev. Ekonomska demokracija, št. 2, str. 6–10.

EU direktiva o platformnem delu

Direktiva zagotavlja lažjo prerazvrstitev platformnih delavcev med zaposlene, s tem pa zagotovitev ključnih pravic v skladu z EU pravom. Tako pridobijo sledeče pravice:

- čas za počitek in plačan dopust;
- vsaj nacionalna ali minimalna plača za panogo (kjer je primerno);
- varovanje varnosti in zdravja;
- nadomestila za brezposelnost in čas bolezni ter pravice iz zdravstvenega varstva;
- starševski dopust;
- pokojninske pravice;
- dajatve v zvezi z nesrečami pri delu in poklicnimi boleznimi.

JAVNOPOLITIČNA PRIPOROČILA

Predlogi za takojšnje ukrepanje:

Okrepljen inšpekcijski nadzor nad delom prek platform: Inšpektorat RS za delo v okviru MDDSZ naj takoj prične s poostrenim nadzorom nad delom prek platform ter dosledno kaznuje ter priznava status zaposlenega, kjer obstajajo elementi delovnega razmerja po Zakonu o delovnih razmerjih (ZDR-1).

Zakon o platformnem delu: MDDSZ predlagamo sprejem posebnega Zakona o platformnem delu, s katerim bi v nacionalno zakonodajo prelili ključne točke EU direktive o platformnem delu:

Zapisati je potrebno, kdaj so izpolnjeni elementi delovnega razmerja; zagotoviti varstvo pri delu ter vse elemente, ki izhajajo iz tega; zapisati delovni čas ipd.; omogočiti vse pridobljene pravice, kot so starševski dopust, bolniška odsotnost ipd.

Dolgoročni (sistemski) ukrepi:

Priprava Strategije prehoda v ekonomsko demokracijo: Vladi RS predlagamo sprejem strategije, v katero bi vključili vse relevantne deležnike, cilje in ključne ukrepe za dolgoročno spodbujanje razvoja ekonomske demokracije: ustanovitev institucij, formiranje ministrstva za ekonomsko demokracijo (ali vsaj na ravni direktorata) itd.

Formiranje ene krovne institucije (strateškega sveta ali službe vlade): Vladi RS predlagamo formiranje strateškega sveta oziroma službe Vlade, ki bi bila odgovorna za vodenje projektov ter koordiniranje preostalih ključnih ministrstev.

Vključitev ekonomske demokracije v izobraževalne ustanove (srednje šole ali univerze): Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje RS predlagamo vključitev ekonomske demokracije v kurikulum srednjih šol (v primeru vključitve v visokošolske kurikulume pa Ministrstvu RS za znanost in visoko šolstvo)

Sistematično spremljanje stanja in spodbujanje sprememb: Vsem institucijam predlagamo sistematično sprejemanje (evalvacijo) sprejetih sprememb ter nenehno pripravo izboljšav.

7.

Delavski odkup podjetij v Sloveniji

Maja Miloševič
Lan Matovski
Nejc Škoberne
Lara Drnovšček Krivec

EKONOMSKA DEMOKRACIJA V PRAKSI

Širjenje principov demokracije v ekonomsko sfero je eden izmed različnih načinov uvajanja večjega števila ljudi v demokratično delovanje. Bolj splošni cilji so učenje demokratičnega delovanja izven politike, bolj podrobni se tičejo samih pravic in dolžnosti delavcev znotraj posameznih organizacij, tudi zasebnih podjetij. Podjetja se lahko oblikujejo kot bolj ali manj demokratična, lahko pa se tudi preoblikujejo med svojim obstojem. Preoblikovanja potekajo preko različnih mehanizmov, odkupi delov podjetij s strani delavcev postajajo vedno bolj razširjena oblika širjenja delavske participacije v soodločanju znotraj zasebnih organizacij.

OBLIKE ODKUPOV

Obstaja več različnih oblik odkupov, najbolj pogoste oblike pa so menedžerski odkupi (Manager buy-out – MBO), odkupi s finančnim vzvodom (Leveraged buy-out – LBO), družinski odkup in delavski odkupi (Worker buy-outs – WBO).

DEMOKRATIČNOST

Razlikovati je potrebno med obliko demokratične lastnine in demokratičnih priložnostih odločanja. V določenih oblikah. V prvi si deležniki samo lastijo del podjetja in imajo od tega nekatere prednosti, kot so dodaten dobiček ali zagotovljeno izplačevanje pokojnine, v slednji pa imajo deležniki pravico odločanja glede poslovnih odločitev. Praviloma je v skladu s teorijo demokratičnosti bolj zaželena druga oblika, nekatere države ostajajo pri prvi.

POIMENOVANJE ODKUPOV

Poimenovanja predstavljajo glavne akterje, ki izvedejo odkup in postanejo novi deležniki. Po svetu sta najbolj razširjeni obliki menedžerskih in delavskih odkupov.

OBLIKE ORGANIZACIJE IN PRAVICE

Delavski odkupi so najpogosteje uporabljeni v primeru neugodnega finančnega stanja podjetja in spremenijo nekdanje zasebno podjetje v bistveno bolj združno obliko organizacije.

Prvotni lastniki se tako rešijo zadolženosti, novi lastniki pa imajo več pravic in večjo stabilnost glede lastne zaposlitve. Oblike odkupov se ločijo tudi po pristojnostih, katere prejmejo delavci po prejemu deleža podjetja.

V najbolj osnovni obliki, delež v podjetju samo zagotovi izplačevanje dividend, bolj demokratična podjetja zagotavljajo glasovalno pravico deležnikom, nekatera pa ustanovijo pokojninske sklade za deležnike.

POMEMBNOST ODPUŠČENIH DELAVCEV

Poudarek je dan pravkar odpuščenim delavcem, ki imajo pravico odkloniti podporo za brezposelnost in namesto tega odkupiti deleže podjetja. Poleg zakonske podlage za delavske odkupe predvideva tudi ustanovitev dveh skladov, enega za splošno podporo zadrugam – FONCOOPER – in enega za reševanje propadajočih podjetij – CFI.

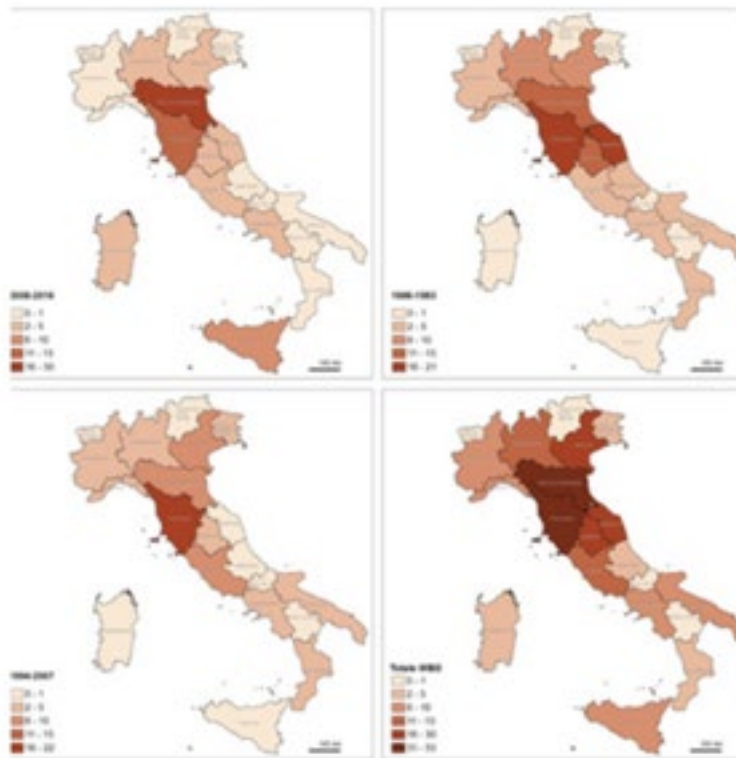
Do danes je bilo pred propadom rešenih 323 podjetij, ki skupaj zaposlujejo približno 4000 zaposlenih in ustvarjajo 472 milijonov evrov.

ŠPANSKI MEHANIZEM ODKUPA

V Španiji obstaja podoben mehanizem odkupovanja z imenom Pago Unico, ki ponuja nezaposlenim delavcem enkratno izplačilo nadomestila za brezposelnost, če želijo vzpostaviti novo podjetje ali vložiti znesek v starega.

Takšne oblike odkupov so sicer sporne, saj se jih po določenih pogledih lahko smatra kot državne intervencije, kar ni nujno vedno v skladu z evropsko zakonodajo. Prav ta spornost je vplivala na originalni Marcorijev zakon, ko je Evropska komisija zahtevala spremembe zaradi kršenja nekaterih načel skupnega trga. Z odkupom se podjetje preoblikuje v delavsko delniško družbo.

STANJE DELAVSKIH ODKUPOV V ITALIJI

Slika 1: Število odkupljenih podjetij v Italiji s strani delavcev skozi leta

Delavski odkupi so že precej prisotni v ekonomiji določenih držav in imajo bolj razvito zakonsko podlago. V praksi se pojavljajo v Italiji, posebej na severu države. Zakon 49/85 iz leta 1985, znan tudi pod imenom Marcorijev zakon po priimku takratnega ministra za industrijo in trgovino Giovannija Marcorija, skrbi za finančno podporo delavcem, ki želijo odkupiti propadajoča podjetja in jih s tem rešiti pred propadom. Z odkupom se podjetje preoblikuje v zadrugo.

STANJE ODKUPOV V SLOVENIJI

Poznamo samo en primer podjetja, ki pride blizu omenjenim oblikam delavskega odkupa. 20 % celotne vrednosti Dewesofta je razdeljeno izključno med zaposlene, ostalih 80 % pa imajo prvotni lastniki. Takšno stanje se je vzpostavilo šele med delovanjem podjetja in še nima pravne podlage v Sloveniji.

Poskus odkupa Fructala Ajdovščina, d. o. o., je bil neuspešen, prav zaradi pomanjkanja sredstev delavcev, ki bi pod pogoji, ki obstajajo v Španiji ali Italiji, bili zagotovljeni s strani države.

SLOVENSKI PRIMER

V preteklosti so bile že predlagane razne zakonske podlage za delavske odkupe, ki pa niso bile sprejete.

Trenutno ne deluje nikakršen mehanizem za podporo delavcev, ki bi želeli odkupiti podjetje, v katerem so zaposleni ali so bili odpuščeni.

UGOTOVITVE IN PREDLOGI ZA SLOVENSKE ZAKONODAJALCE

POMEN PODATKOV OKOLJU

Podatki drugih okolij prikazujejo uspehe delavskega odkupovanja podjetij. Mehanizmi odkupovanja zagotavljajo delavcem večjo stabilnost, bivšim lastnikom izplačila, državi manjše breme zaradi manjšega deleža brezposelnosti in več davkov iz uspešnih podjetij.

ZAGOTAVLJANJE USPEHA

Za uspeh politik odkupa je kritično sočasno zagotavljanje socialne varnosti za brezposelne osebe in dodeljevanje pravice odkupa odpuščenim delavcem.

PROBLEMI V SLOVENIJI

Uspešne oblike delavskih odkupov poznamo po Evropi, glavni problem je izbor zakonodaje, ki je hkrati uspešna in lahko deluje v širšem evropskem okviru.

Zelo razširjena ideja je sprejetje mehanizmov, podobnih Marcoriju ali Pagu unicu, ki zagotavljajo pravice soodločanja delavcem, ne samo izplačevanje dividend.

VLOŽKI IN SOCIALNA VARNOST

Neuspešni vložki v propadlo podjetje ne smejo biti razlog za izgubo socialne varnosti delavcev, kar se lahko reši s tem, da država podpira vložke nadomestila za brezposelnost za krajše obdobje, obenem pa se poskrbi, da sama nima velikega vpliva znotraj novoustanovljenih podjetij.

Delavski odkupi zagotavljajo tudi dolgotrajno podporo upokojenim delavcem, ki lahko v določenih oblikah prispevajo med zaposlitvijo in služijo po njej preko posebnih skladov, ter večjo participacijo glede skupnih odločitev podjetja.

Potential savings	
Lower direct costs of unemployment	€ 49,972,029.36
Increased direct tax revenue (Total)	€ 107,026,436
Increased tax revenue (Corporate Tax)	€ 12,946,206
Increased tax revenue (VAT)	€ 50,173,200
Increased tax revenue (Tax on Wages)	€ 43,907,030
Annual potential savings (Total)	€ 156,998,465
Minimum costs	
Professional services, administration, and organization	€ 400,000
Annual potential costs (Total)	€ 400,000

Graf 1: Vpliv na slovenski BDP, če bi sprejeli zakon podobnem Marcorijevem

8. Vloga skupnostnega upravljanja pri trajnostnem upravljanju vodnih virov

Primerjalna analiza Švedske in Slovenije

Lana Koren
Nina Perger
Zala Hudoklin
Klara Plevčak

UVOD

Podnebne spremembe, naraščajoče potrebe po vodi in kompleksni okoljski problemi zaostrejo pomen vode, kar otežuje upravljanje vodnih virov. Trajnostno upravljanje zahteva aktivno sodelovanje lokalnih skupnosti pri odločanju, ključnem za razvoj trajnostnih rešitev. Primerjamo pristope Slovenije in Švedske pri vključevanju skupnosti v trajnostno upravljanje vodnih virov, uporabljajoč teorije Sherry R. Arnstein in Elinor Ostrom.

TEORETIČNO OSNOVJE

Teoretično osnovje analizira namerno vključevanje lokalnih skupnosti v trajnostno upravljanje vodnih virov s poudarkom na Arnsteinovi lestvici participacije in Ostromovi teoriji upravljanja skupnih virov.

Arnsteinova lestvica participacije:

Arnsteinova lestvica razvršča stopnje vključenosti lokalnih skupnosti v odločevalske procese. Na najnižji stopnji so pasivne, brez vpliva na odločitve. Višje stopnje vključujejo prejemanje informacij, formalna posvetovanja, delno inkluzivnost in dejansko inkluzivnost. Analiza s to lestvico razkriva, da je Švedska primer sodelovanja, medtem ko se Slovenija sooča s težavami pri doseganju vključenosti lokalnega prebivalstva.

Ostromova teorija o upravljanju skupnih virov:

Ostromova teorija prinaša okvir za oblikovanje učinkovitih institucionalnih struktur za trajnostno upravljanje vodnih virov. Identificira osem načel, ki vključujejo opredelitev skupinskih meja, prilagajanje pravil lokalnim potrebam ter zagotavljanje vključenosti in odgovornosti članov skupnosti. Poudarja pomembnost preprečevanja tragedije skupnih dobrin, kot je degradacija okolja zaradi prekomerne rabe.

KONCEPT SKUPNIH VIROV V KONTEKSTU VODNIH VIROV

V kontekstu naraščajočih izzivov podnebnih sprememb, rasti prebivalstva in povečanih potreb po vodi je ključnega pomena trajnostno upravljanje vodnih virov. Razprava, ki temelji na analizi Williama Blomquista, identificira tri modele organizacije virov: skupnostna lastništva, popoln zunanji nadzor in popolna privatizacija.

- Skupnostna lastništva: Omogočajo skupini uporabnikov izključevanje drugih, vendar brez izključnega dostopa posameznika. Vključujejo urejanje prek sistemov deležev, časovnih omejitev ali prostorskih alokacij, obveznosti vzdrževanja vira in omejitve dejavnosti.
- Popoln zunanji nadzor: Pomeni urejanje vodnih virov s strani centralnega organa ali agencije brez lastniškega interesa uporabnikov.

- Popolna privatizacija: Daje vsakemu posamezniku popoln nadzor brez skupnega upravljanja. Skupnostna lastništva, ki vključujejo različne sisteme, prinašajo prilagodljivost in odražajo potrebe lokalnega okolja. Poudarek analize je na prilagajanju pristopov k upravljanju glede na specifičnosti lokalnega okolja, s potrebo po sodelovanju med skupnostjo in agencijami za trajnostno upravljanje vodnih virov.

PRIMERJALNA ANALIZA SLOVENIJE IN ŠVEDSKE

Slovenija in Švedska se srečujeta z izzivi trajnostnega upravljanja virov, vključno z vodovodnimi sistemi in gozdovi. Obe državi poudarjata pomen vključenosti lokalnih skupnosti in spodbujata izobraževanje ter partnerstva. Slovenija izboljšuje pogoje za projekte obnovljivih virov energije, medtem ko se Švedska ponaša s prilagodljivim pristopom in učinkovitimi institucijami za upravljanje vodnih virov.

PODOBNOSTI MED DRŽAVAMA:

Ob primerjavi Slovenije in Švedske v soupravljanju skupnostnih virov se pojavljajo nekatere podobnosti v izzivih in priporočilih:

1. Trajnostno upravljanje: Obe državi se soočata z izzivi vzdržnega upravljanja skupnostnih virov, kot so vodovodni sistemi in gozdovi. Priporočila vključujejo vzpostavitev jasnih smernic za trajnostno upravljanje.
2. Vključenost lokalnih skupnosti: Obe državi prepoznavata vrednost vključenosti lokalnih skupnosti v odločanje o upravljanju virov. Priporočila vključujejo izobraževanje in oblikovanje partnerstev.
3. Potreba po zakonodaji: Obe državi se spopadata z izzivi glede potrebe po jasni zakonodaji, ki podpira modele soupravljanja. Priporočila vključujejo vlaganje v oblikovanje in izvajanje ustreznih zakonov.
4. Finančna podpora: Obe državi se zavedata, da je finančna podpora ključna za uspešno izvajanje soupravljanja. Priporočila vključujejo dodeljevanje sredstev za podporo projektom soupravljanja.
5. Partnerske povezave: Obe državi poudarjata pomembnost partnerstev med sektorji za učinkovito soupravljanje virov. Skupne teme in izzivi med državama omogočajo izmenjavo najboljših praks ter prispevajo h globalnemu razvoju trajnostnega upravljanja virov.

RAZLIKE MED DRŽAVAMA:

Ključne razlike v primerjavi Slovenije in Švedske v soupravljanju skupnostnih virov se kažejo v njihovih specifičnih izzivih, praksah in kontekstih.

Tu so nekatere ključne razlike:

1. Specifični izzivi:

- Slovenija: Se sooča s izzivi, kot so propadajoči vodovodni sistemi in nepravilna raba gozdov, kar je vplivalo na dostop do komunalnih virov za manjše skupnosti.
- Švedska: Ima stabilne vodovodne sisteme in dobro organizirano gospodarjenje z gozdovi. Njihovi izzivi se bolj osredotočajo na trajnostno rabo virov v urbanem okolju.

2. Stopnja razvitosti soupravljanja:

- Slovenija: Zaznava potrebo po vzpostavitvi temeljev za soupravljanje in premagovanju zaostanka pri razvoju takšnih modelov soupravljanja.
- Švedska: Švedska ima dobro uveljavljene modele soupravljanja, zlasti na področju gospodarjenja z gozdovi, kar ji omogoča dobro izhodišče za nadaljnje prilagajanje in izboljšave.

3. Urbanizacija in naravni viri:

- Slovenija: Se sooča s problemi urbanizacije in pomanjkanjem trajnostnega upravljanja v urbanih okoljih.
- Švedska: Ima izkušnje z učinkovitim upravljanjem urbanega okolja, vendar se sooča s potrebo po ohranjanju trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri.

4. Obstoječe prakse in izkušnje:

- Slovenija: Lahko izkoristi bogate lokalne izkušnje in znanje za oblikovanje učinkovitih praks soupravljanja.
- Švedska: Že ima dobre prakse soupravljanja, ki se lahko nadgradijo.

5. Kontekstualne razlike v povezavi z vodnimi viri:

- Slovenija poudarja pomanjkanje dostopa do komunalnih virov v manjših skupnostih, medtem ko se Švedska osredotoča na trajnostno gospodarjenje v urbanih okoljih.

PRIPOROČILA ZA TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE VODNIH VIROV

Trajnostno upravljanje vodnih virov je nujno za ohranjanje okolja in zagotavljanje pitne vode. To vključuje ozaveščanje, izobraževanje, varovanje ekosistemov, recikliranje vode, trajnostno kmetovanje, upravljanje s poplavami, globalno sodelovanje, raziskave, zakonodajo in politike. Sinergija med temi pristopi je ključna za dolgoročno trajnost v upravljanju vodnih virov.

KREPITEV SKUPNOSTNE PARTICIPACIJE

Krepitev skupnostne participacije v upravljanju vodnih virov je nujna za pravično in učinkovito upravljanje, ki upošteva lokalne potrebe in znanje. To vključuje izobraževanje, vzpostavitev lokalnih odborov, sodelovanje v odločevalskih procesih, spoštovanje tradicionalnega znanja, finančno podporo, usposabljanje lokalnih voditeljev, transparentnost pri odločitvah in sodelovanje z nevladnimi organizacijami. Skupnostna participacija je ključna za ustvarjanje trajnostne prihodnosti v upravljanju vodnih virov.

RAZVOJ PRILAGODLJIVIH PRAVNIH STRUKTUR

Razvoj prilagodljivih upravnih struktur v upravljanju vodnih virov je ključen za učinkovito prilagajanje spreminjajočim se okoliščinam. To vključuje celovito ocenjevanje stanja vodnih virov, vključevanje raznolikih deležnikov, spremljanje z učinkovitimi mehanizmi, prilagodljivo zakonodajo, gradnjo odporne infrastrukture in institucionalne strukture. Sodelovanje med vladnimi, zasebnimi in nevladnimi sektorji ter lokalnimi skupnostmi je ključno za uspešno obvladovanje negotovosti v sektorju vodnih virov.

UVELJAVLJANJE TRANSPARENTNIH PRAVNIH OKVIRJEV

Uveljavljanje preglednih pravnih okvirov je ključno za transparentno in učinkovito upravljanje vodnih virov. Pomembni elementi vključujejo transparentno zakonodajo, dostop do informacij, posvetovanja z javnostjo, transparentno financiranje, neodvisne nadzorne organe, sankcije, spodbujanje raziskav, usposabljanje, sledljivost politik in sodelovanje z mednarodnimi organi. Sodelovanje z vsemi deležniki, vključno z lokalnimi skupnostmi in znanstveniki, je ključno za jasna, poštena in trajnostna pravila upravljanja vodnih virov.

ZAKLJUČEK

Trajnostno upravljanje vodnih virov zahteva sodelovanje lokalnih skupnosti. Priporočila vključujejo ozaveščanje, učinkovito rabo vode in trajnostno kmetovanje. Krepitev participacije zajema izobraževanje in lokalne odbore. Prilagajanje upravljaljskih pristopov glede na lokalne razmere je ključno. Uveljavljanje transparentnih pravnih okvirov poudarja vključevanje javnosti in neodvisne nadzorne organe. Sodelovanje med državama in investicije v raziskave so pomembne za obvladovanje izzivov trajnostnega upravljanja vodnih virov.

Priporočila za krepitev ekonomske demokracije v Sloveniji

Urednika: Babič Karolina, Deželan Tomaž

Avtorice in avtorji: Beg Urban, Ciko Katarina, Drnovšček Krivec Lara, Đogić Danaja, Hudoklin Zala, Jakupi Ardita, Kolar Karmen, Koren Lana, Maksimovič Tamara, Matovski Lan, Milošević Maja, Milovac Nikolina, Perger Nina, Peric Nace, Plevčak Klara, Praznik Tim, Ristik Vidan, Sluga Kaja, Stanković Anastasia, Stermšek Kristan Tarra, Škoberne Nejc, Topić Andjela, Uršič Domen, Vaupotič Lia, Vinčec Klara, Vrakelja Tijana

Lektura: Majce Marko

Postavitev: Kejžar Jernej

Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
(projekt financiran v okviru RSF – razvojnega stebra financiranja).
Študijsko leto 2023/2024.

